

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ВИНИКНЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА РІВНІ ФОРМУВАННЯ

Розглянуто передумови виникнення поняття економічної безпеки. Досліджено ієрархічну супідрядність і взаємозв'язок рівнів забезпечення економічної безпеки.

Ключові слова: економічна безпека, міжнародна економічна безпека, економічна безпека держави, економічна безпека регіону, економічна безпека підприємства.

The preconditions for the emergence of the concept of economic security are considered. Hierarchical subordination and interconnection of levels of economic security are investigated.

Key words: economic security, international economic security, economic security of the state, economic security of the region, economic security of the enterprise.

XX ст. – складний і неоднозначний етап розвитку економіки. Так, друга промислова (технологічна) революція (кін. XIX – поч. XX ст.) призвела до бурхливого науково-технічного розвитку, в результаті якого наука стала одним із основних факторів виробництва, з'явилась значна кількість галузей промислового виробництва [1, с. 149].

Перша світова війна (1914-1918 рр.) обумовила посилення ролі держави в економічній сфері, що, в свою чергу, спричинило становлення у більшості промислово розвинених країн етатистської системи господарських відносин, яка збереглась протягом періоду стабілізації (1924-1929 рр.) та періоду світової економічної кризи (1929-1933 рр.). Друга світова війна (1939-1945 рр.) сприяла подальшому посиленню державного регулювання економіки [1, с. 154-188].

Жахливі наслідки Другої світової війни та посилення взаємозалежності між державами-центрами світового капіталістичного господарства призвели до усвідомлення керівниками провідних країн світу об'єктивної необхідності створення системи забезпечення миру і загальної безпеки, в основу якої покладено співробітництво у вирішенні проблем економічного, соціального та гуманітарного характеру. В результаті, 24 жовтня 1945 р. була створена Організація Об'єднаних Націй (ООН) – глобальна міжнародна організація, декларованою метою діяльності якої є підтримання і зміцнення миру, а також забезпечення міжнародної безпеки та розвиток співробітництва між державами світу [2].

Таким чином, події першої половини XX ст. продемонстрували взаємозалежність та неспроможність саморегулювання національних економічних систем, необхідність соціально-політичного та економіко-гуманітарного регулювання як на національному, так і на міжнародному рівнях. Пошуки ефективних механізмів такого регулювання призвели до появи в науковій літературі термінів, що характеризували різні рівні (наприклад, «міжнародна безпека», «національна безпека») та види («інформаційна безпека», «економічна безпека») безпеки. При цьому особливе місце серед різних видів безпеки належить саме економічній безпеці з огляду на необхідність економічного забезпечення кожного з видів безпеки.

Офіційно термін «економічна безпека» вперше було використано в 1985 р. на 40-й сесії Генеральної Асамблеї ООН, коли було прийнято резолюцію «Міжнародна економічна безпека», спрямовану на соціально-економічний розвиток і прогрес кожної держави [2].

Підвищення рівня динамічності зовнішнього середовища, посилення дії глобалізаційних процесів, поява нових загроз обумовлюють останніми десятиліттями помітне підвищення інтересу до питань економічної безпеки. В науковій літературі економічна безпека досліджується на різних ієрархічних рівнях, а саме [3, с. 29, 4, с. 48; 5, с. 8]: на міжнародному, національному рівнях, на рівнях регіонів та підприємств. Окремі науковці

Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації

виокремлюють також глобальну [6, с. 9; 7, с. 15] та індивідуальну економічну безпеку [7, с. 15].

Узагальнення підходів науковців [3-7] до визначення ієрархії рівнів економічної безпеки стало основою для формування ієрархічної супідрядності і взаємозв'язку рівнів забезпечення економічної безпеки, що наведено на рис. 1.

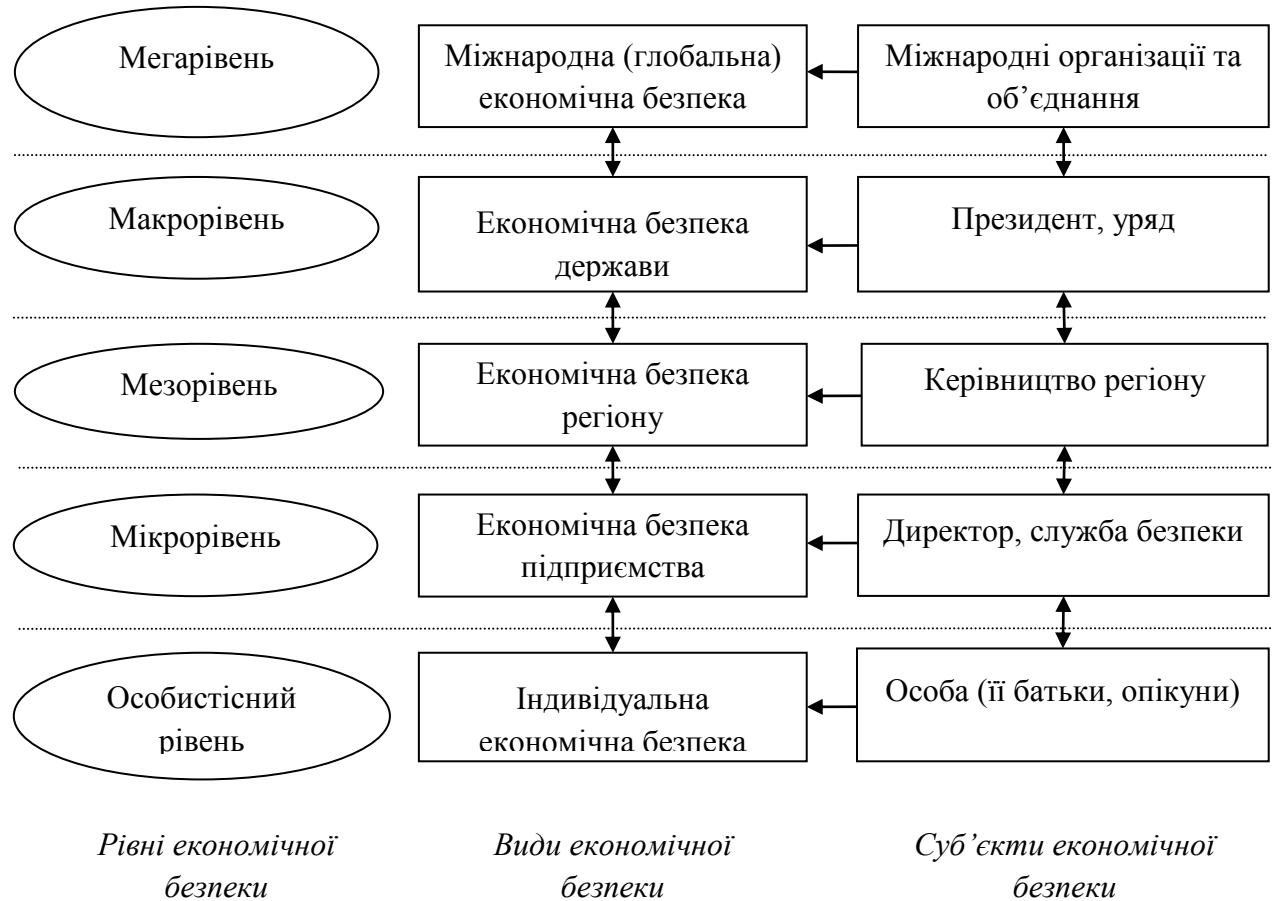

Рис. 1. Ієрархічна супідрядність і взаємозв'язок рівнів забезпечення економічної безпеки (авторська розробка)

Так, на мегарівні відбувається забезпечення міжнародної економічної безпеки, а також, в комплексному її уявленні, глобальної (світової) економічної безпеки [3, с. 11]. Важливими суб'єктами забезпечення економічної безпеки на мегарівні є найрізноманітніші міжнародні організації та об'єднання, які суттєво відрізняються за складом держав-учасниць та держав-партнерів, переслідують різні цілі, забезпечуючи реалізацію різнопланових, часто суперечливих, інтересів. Саме їх ефективна діяльність та співпраця визначають рівень міжнародної економічної безпеки, яку можна визначити як комплекс міжнародних умов співіснування, домовленостей та інституціональних структур, що забезпечує кожній державі вільний вибір та реалізацію власної стратегії економічного розвитку [8, с. 21]. Таким чином, рівень міжнародної економічної безпеки значною мірою визначає рівень економічної безпеки окремих держав. Водночас, політично сильні та економічно розвинені держави можуть суттєво впливати на міжнародну економічну та військово-політичну ситуацію.

Економічна безпека держави – це захищеність всіх рівнів економіки держави від небезпечних (суб'єктивних, чи об'єктивних) дій, явищ і процесів. Економічна безпека окремої держави, перебуваючи під безпосереднім впливом міжнародних чинників, забезпечується президентом та урядом держави. Питання ефективності реалізації державної політики щодо забезпечення економічної безпеки є особливо актуальним для держав з

трансформаційною економікою, в т.ч. й для України. Гостра соціально-політична криза, військовий конфлікт на Сході України, тривала економічна криза призвели до тотальної залежності України від міжнародних організацій, про що свідчить співвідношення зовнішнього державного боргу станом на кінець 2017 р. (1375 млрд. грн. [9]) до величини ВВП в фактичних цінах за 2017 р. (2982,92 млрд. грн. [10]), яке становить 0,461, тобто 46,1 %. При цьому загальний державний борг станом на кінець 2017 р. становив 2141,67 млрд. грн. [9], тобто 71,8 % від ВВП в фактичних цінах за 2017 рік.

Низький рівень економічної безпеки держави створює загрози економічній безпеці громадян, підприємств, регіонів. Економічну безпеку регіону можна визначити як сукупність властивостей регіону, які забезпечують його прогресивний розвиток в умовах дестабілізуючого впливу різноманітних загроз [11, с. 41].

Основною характеристикою економічної безпеки підприємства є стан його захищеності, тобто здатність підприємства до ефективного функціонування в умовах дії внутрішніх і зовнішніх загроз, що передбачає здатність виявляти та передбачувати загрози, а також ефективно їх попереджати та протидіяти їм [6, с. 78]. Наступними за значимістю характеристиками економічної безпеки підприємства є ефективне використання ресурсів [12, с. 12] і забезпечення стабільного функціонування та розвитку [4, с. 58-59; 7, с. 41-42]. Такі характеристики економічної безпеки підприємства, як адаптивність [13, с. 18], гармонізація інтересів і конкурентоспроможність [5], хоч і зустрічаються в науковій літературі нечасто, на думку автора, заслуговують особливої уваги з огляду на динамічність зовнішнього середовища; посилення конкурентної боротьби серед суб'єктів абсолютної більшості видів економічної діяльності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках; значної залежності ефективності діяльності підприємств від збалансованості їх інтересів та інтересів суб'єктів мікросередовища.

Економічна безпека мега-, макро-, мезо- і мікрорівня значною мірою визначає рівень індивідуальної економічної безпеки, авторське визначення якої сформоване наступним чином: це рівень гарантованості для особи (громадянина) його конституційних прав. Процеси глобалізації, положення держави на міжнародній арені, успішність реалізації президентом та урядом державної соціальної та економічної політики, ефективність економічної діяльності та рівень соціальної відповідальності суб'єктів господарювання створюють умови для формування, підвищення рівня та успішності реалізації людського капіталу кожної особи і, таким чином, забезпечення індивідуальної економічної безпеки.

В цілому, посилення глобалізаційних процесів, підвищення рівня конкуренції на національному та міжнародному ринках, прискорення темпів НТП на світовому рівні, ризикованість та низька інвестиційна привабливість абсолютної більшості видів економічної діяльності в Україні через низький рівень національної економічної безпеки обумовлюють необхідність здійснення подальших досліджень з метою формування єдиної системи забезпечення економічної безпеки України, її регіонів, підприємств і громадян.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Юхименко П.І. Економічна історія: Навч. посіб. – 2-ге вид., стер. / П.І. Юхименко. – К.: Вікар, 2006. – 341 с.
2. ООН: официальный сайт [Электронный ресурс] : [Веб-сайт]. – Электронный данные. Страницы истории ООН. – Режим доступа: <http://www.un.org/ru/sections/history/history-united-nations/index.html> – Дата последнего доступа: 13.06.2018 г. – Название с экрана.
3. Мороз О.В. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства : монографія / О.В. Мороз, Н.П. Карачина, А.А. Шиян. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 241 с.
4. Логутова Т.Г. Экономическая безопасность промышленных предприятий : монография / Т.Г. Логутова, Э.В. Камышникова. – Мариуполь : ГВУЗ «ПГТУ», 2013. – 230 с.
5. Ареф'єва О.В. Планування економічної безпеки підприємств / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко. – К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2005. – 170 с. – Бібліогр. С. 160-169.

6. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
7. Ляшенко О.М. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія : в 3 т. Т. 1 / О.М. Ляшенко, Ю.С. Погорелов, В.Л. Безбожний [та ін.] ; за заг. ред. Г.В. Козаченко. – Луганськ : Елтон – 2, 2010. – 282 с. : табл. 17, іл. 48.
8. Огнев А. П. Международная экономическая безопасность: проблемы и пути решения / А. П. Огнев. – М.: Общество «Знание», 1989. – 40 с.
9. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. Державний борг України. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>. – Дата останнього доступу: 31.05.2018 р. – Назва з екрану.
10. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані.. Валовий внутрішній продукт. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>. – Дата останнього доступу: 31.05.2018 р. – Назва з екрану.
11. Пономаренко В.С. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование : монографія / В.С. Пономаренко, Т.С. Клебанова, Л.Н. Чернова. – Х.: ИНЖЭК, 2004. – 144 с.
12. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 12-19.
13. Живко З.Б. Економічна безпека підприємства: суиність, механізм забезпечення та управління : монографія / З.Б. Живко. – Львів: ЛьвДУВС, 2012. – 260 с.

УДК 331.103.3

*Анна Щербатюк
(Сєверодонецьк, Україна)*

АКТУАЛЬНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРАЦІ ДЛЯ СУЧАСНОГО ВНЗ

У роботі окреслено проблему якості надання освітніх послуг у ВНЗ, розглянуто стратегічні завдання вищої освіти в Україні. Проаналізовано діяльність викладача ВНЗ у розрізі типів праці, які він виконує. Виділено слабку ланку, чим доведено актуальність активізації інноваційної праці у ВНЗ.

Ключові слова: *освіта в Україні, діяльність викладача ВНЗ, інноваційна праця, творча праця, технічна праця*

The problem of the quality of providing educational services in universities is shown in the work, the strategic tasks of higher education in Ukraine are considered. The activity of a teacher of higher educational institutions is analyzed in terms of types of work that he performs. The weak link is highlighted, as proved the urgency of the activation of innovation work at universities.

Key words: *education in Ukraine, university lecturer's activity, innovative work, creative work, technical work.*

Стрімкий розвиток соціально-економічного простору сучасності обумовлює необхідність безперервної інноватизації та адаптації освітнього процесу у ВНЗ до вимог динамічно змінюваного ринку праці. Сталі методи викладення матеріалу, наповненість великої кількості дисциплін потребують постійного доопрацювання.

Проблеми сучасного ВНЗ розглядаються у багатьох працях науковців. Мирончук Н.М. окреслює, що сучасний стан розвитку професійної педагогічної вищої освіти відбувається під впливом багатьох чинників, серед яких: євроінтеграційні процеси, швидкий розвиток інформаційного простору, науково-технічний прогрес, динамічні зміни ринку праці, інтелектуалізація діяльності особистості; підвищений запит на конкурентоспроможного